

HEMŞİRELİKTE YARATICILIK

Uzm. Hemşire Hanife TIRYAKI ŞEN¹

Dr. Feride TAŞKIN YILMAZ²

Öğr. Gör. Dr. Eylem PASLI GÜRDOĞAN³

Öz

Toplumun ve insanlığın gelişmesinde önemli bir yer tutan yaratıcılık, her bireyde var olan ve insanın yaşamının her döneminde bulunabilen bir yetenek, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara kadar uzanan geniş bir alanı içine alan süreçler bütünü, bir tutum ve davranış biçimidir.

Günümüzde değişen sağlık bakım gereksinimleri dikkate alındığında hemşirelik mesleği, yaratıcı, araştırmacı, bilgiye ulaşan, bilgi üreten ve bilgiyi kullanabilen meslek üyelerine ihtiyaç duymaktadır. Organizasyonel sistemlerde yaratıcılığın yaygınlaşması, profesyonel hemşirelik uygulamalarının ve hemşirelik bakımının gelişmesine, iyileşmesine olanak sağlar, problem çözmeyi arttırır.

Bu makalenin amacı, hemşirelikte yaratıcılığın önemine ve gerekliliğine dikkat çekmek, hemşirelik bakımının sunumunda yaratıcılığın ortaya konulmasına katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, yaratıcılık, yaratıcı düşünme.

¹ İstanbul Sağlık Müdürlüğü Eğitim Şubesi, hanifetiryaki@gmail.com

² Erzurum Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, feride_taskin@hotmail.com

³ Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, e.gurdogan@gmail.com

CREATIVITY IN NURSING

Abstract

Creativity which has an important place on development of society and humanity is a talent which exists in all individuals and all parts of human life, which is a sum of processes which includes a vast area that reaches over to scientific studies from daily life, which is a form of attitude and behaviour.

By taking into consideration of changing health care requirements nowadays, nursing needs creative and curious members of occupation who reach, produce and use knowledge. Expanding of creativity in organizational systems makes professional nursing practice and health care performance possible for improvement and increases problem solving in nursing practice.

The aim of this article is attracting attention to importance and necessity of creativity in nursing and contributing to be brought up creativity in nursing care performance.

Key Words: Nurse, creativity, creative thinking.

Giriş

Hızla değişen ve rekabetin gittikçe arttığı bir dünyada yaratıcılık büyük bir öneme sahiptir (Yıldırım 2007). Yaratıcılık kavramı doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamında olup son çeyrek asırda üzerinde çokça durulan, dikkat çeken konulardan biridir (Yenilmez ve Yolcu 2007).

Toplumun ve insanlığın gelişmesinde önemli bir yer tutan yaratıcılık, her bireyde var olan, insan yaşamının her döneminde kendini gösterebilen bir yetenek, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara kadar uzanan geniş bir alanı içine alan ve sanatsal alanda başarıların ortaya çıkmasını sağlayan süreçler bütünüdür (Acıbozlar 2006; Emir 2001; Gültaş 2009). Yaratıcılık görme ve yanıt verme yeteneğine ek olarak sorunlar karşısında zihni en iyi kullanma sanatıdır (Şen 1999). Diğer bir ifadeyle, yaratıcılık ilahi bir esinlenme ya da çok az insanın şans eseri elde edebileceği özel bir içgörü değil, uygulamalarla geliştirilebilen bir beceri ve davranış biçimidir (Kaya 2008).

Yaratıcılık, bireylere bilgilerin geliştirilmesinde, artırılmasında, hayali ve üretken uygulamaların incelenmesinde yardımcı olur. Yaratıcılık her ne şekilde olursa olsun amaçlı ve

uzun süren çalışmalar sonucunda ortaya çıkar (Acıbozlar 2006; Forrest 1999).

Yaratıcılık alanında yapılan ilk çalışmalarda, kişinin yaratıcılığı yani kişilik, bilişsel stil, bilgi ve beceri, iç kaynaklı güdülenme gibi bireysel özellikleri üzerinde durulmuştur (Ertenu 2007). Yaratıcı olmak, herhangi bir şey hakkında sıra dışı veya alışılmadık biçimde düşünmek yani “bilinen çerçevenin dışında düşünmek” anlamına gelir (Yıldırım 2007). Yaratıcı insanlar, akıcı, esnek, özgün düşünürler ve bu özellikler, sorun çözmeye, yeni çözümler bulmada, yaratıcı yaklaşımlarda temel özelliklerdir (Şen 1999).

Yaratıcılıkta kişinin belli bir alt yapısının olması zorunlu görülmektedir. Birey hangi alanda çalışacaksa, hangi alanda yeni bir şey ortaya koyacaksa, o konuya ait bilgiler, o konunun değişik değerlere çevrilmesi, değişik olasılıklar, olayın zihinsel muhasebesi ve o alana dönük uygulama çalışmalarının yapılması, çalışılacak alana değer verme gibi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal özelliklerin işe konulmasının gerekli olduğu söylenebilir (Emir 2001).

Yaratıcılık zamanla öğrenilebilir ve geliştirilebilir. Yaratıcı olmayan birey yoktur. Sadece az ya da çok engellenmiş, dondurulmuş ve uzun ya da kısa süreli eğitime gereksinmesi olan bireyler vardır (Yıldırım 2007).

Araştırmacılardan bazıları yaratıcılık ile yaratıcı düşünme kavramlarını birbirlerinin yerine kullanmaktadır. Aslında yaratıcılık genel olarak, bireyin kendisinde bulunan, miktarı kişiye göre değişiklik gösteren yaratıcı düşünme potansiyelidir. Yaratıcı düşünme becerisi ise; bireyin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar (Özcan 2009).

Yaratıcı kişide bulunan özellikler

- Yaratıcı kişiler yüksek zeka sahibi olanlardan çok, çok yönlü düşünme yetisine sahip olanlardır. Yaratıcı kişiler genellikle zeki olsalar bile, zeki bireyler her zaman, her konuda yaratıcı olmayabilir (Aktamış ve Ergin 2006).
- Yaratıcı kişiler çevrelerinden çok fazla bilgi almaya hazırdırlar. Bu kimseler bir sorunla karşılaştıklarında iyi bilgi bulamadıklarında tahmin yapıp bu tahmini desteklemeye çalışırlar.
- Yaratıcı kişi, esnek ve uyum sağlayıcı bir düşünme yeteneğine sahiptir. Çevresindeki sorunlara duyarlı ve yaklaşımı esnektir. İlginç öneriler sunarlar.
- Yaratıcı kişi güçlü sosyal ilişkileri rahatlıkla kurup devam ettirebilir, toplumla arası iyidir.

- Başkalarının eleştirisi ve önerilerini dinler, ancak kendi için kendi karar verir.
- Yaratıcı kişi güçlü bir bellek ve merak sahibidir. Kavrama düzeyi ve öğrenme arzusu yüksektir. İsteklidir, sezgi ve seçicilik yeteneği fazladır.
- Yaratıcı kişilerin hayal kurma güçleri yüksektir.
- Yaratıcı kişiler, duygularını ve bilinçaltılarını çok rahat açığa vururlar.
- Yaratıcı kişiler, problemlerin sonunda orijinal fikirler üretme eğilimindedirler.
- Yaratıcı kişi, sade ve basit yöntemler yerine kompleks olanları tercih eder, kompleks bir yaşamı vardır.
- Yaratıcı kişiler, başarı için, belli bir alanda uzun ve zorlu bir yol katederler, başarısızlıktan korkmazlar.
- Yaratıcı kişi, güçlü bir espri yeteneğine sahiptir.
- Yaratıcı kişi, risk karşısında doğabilecek tehlikeyi göze alır (Acıbozlar 2006; Yıldırım 2007).

Yaratıcılığı engelleyen kişilik özellikleri

- Bireyin kendi kişisel rahatına olan düşkünlüğü,
- İçsel özgürlükten yoksun olma,
- Çalıştığı konu ya da alan hakkında yeterli bilgi sahibi olmama,
- Korku, kuşku ve belirsizliklerin hayatın yönlendiricileri olması,
- Yanlış yapmaktan, yenilgiye uğramaktan, alay edilmekten korkma,
- Hırslı olumlu yönde kullanamama,
- Belli bir otoriteye bağımlı olma,
- Aşırı mükemmeli olma,
- Tüm eğitim ve öğretimde akıl ve mantık ağırlıklı bir sistemden geçmiş olma sayılmaktadır (Şen 1999).

Yaratıcılık sürecinin aşamaları

Yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması belirli bir sürecin tamamlanmasıyla gerçekleşir. Yaratıcı kişilerin davranış ve düşüncelerinin oluşma aşamaları şöyledir:

1. Hazırlık aşaması: Problemlerin belirlendiği aşamadır. Önce sorunu hisseder. İlgilenecek bir şey olduğunu fark eder.
2. Veri toplama aşaması: Soruna konsantre olur. Tüm bilgileri toplamaya başlar.
3. Kuluçka aşaması: Gerekli bilgileri topladıktan sonra bir süre için aklının bir köşesinde

saklar.

4. Aydınlanma aşaması: Sorunu çözmek için, beklenmedik bir zamanda aklına yeni bir fikir gelebilir ve bu fikri not alabilir. Ani bir düşünce parıltısı ile “beyinde şimşek çakması” da denen anlık bir dönemdir.
5. Doğrulama aşaması: Bu aşamada kişi, mantıklı tartışmalarla ya da deneylerle yaratıcı çözümün geçerli olabileceğini açıklamaya çalışır (Şen 1999; Yıldırım 2007).

Hemşirelikte yaratıcılık

Literatürde yaratıcılık çalışmalarının daha çok eğitim alanında yoğunlaştığı, spesifik olarak hemşirelikle ilgili yapılmış az sayıda çalışma olduğu belirtilmektedir (Ku, Chang, Kuo ve Sheu 2010). Oysa yaratıcılık hemşirelik mesleğinin enerji kaynağıdır (Khorshid 2010).

Sağlık bakım çevresi birçok tehdit ve problemin olduğu karmaşık bir yapıya sahiptir (Forrest 1999). Böyle karmaşık bir yapıda hizmet sunan hemşirelerin, çağdaş bir profesyonel olarak, çevresindeki değişim ve yeniliklere uyum sağlayabilen, yaratıcı düşünceler üreterek problem çözebilen, sorgulayabilen, esnek davranabilen farklı disiplinlerden etkilenecek mesleğe katkılar sağlayabilen eleştirel düşünebilen ve evrensel değerleri özümsemiş; tüm bu süreçte de insan sevgisini temel alarak, bilim ve sanatla ilgili olan bireyler olması zorunlu hale gelmiştir (Bahar 2006). Dolayısıyla hemşireliğin, fırsatları, olası sonuçları görebilmek ve geçerli cevapları bulabilmek için yaratıcı düşünceyi kullanabilmesi ve profesyonelliğin doğası olarak yaratıcı eylemi ortaya çıkarabilmesi çok önemlidir. Yaratıcı karar veren hemşireler, geleneksel yöntemlere ve göreneklere uymayan farklı kişilerdir. Hemşirelik mesleğinin karmaşıklığı, yaratıcı problem çözme becerisi yüksek olan hemşireler gerektirmektedir (Acıbozlar 2006; Cohen 2002).

Günümüzde sağlık bakım alanındaki sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler son yıllarda hemşirelere önemli sorumluluklar ve roller yüklemiştir (Karagözoğlu 2008). Değişen sağlık bakım gereksinimleri dikkate alındığında hemşirelik mesleğinin yaratıcı, araştırmacı, bilgiye ulaşan, bilgi üreten ve bilgiyi kullanabilen meslek üyelerine ihtiyaç duyduğu görülmektedir (Denat ve Memiş 2006). Le Storti ve ark. (1999) çalışmasında da mevcut sağlık bakım çevresinin, yaratıcı bir değişikliği gerektirdiği belirtilmektedir.

Yaratıcı düşünme Amerika'daki eğitim uzmanları tarafından hemşirelik eğitiminin en önemli amaçları arasında 3. sırada değerlendirilmektedir (Ku ve ark. 2010). Ayrıca yaratıcı

düşünme becerilerinin, hemşirelerin en önemli yeteneklerinden biri olması gerektiği vurgulanmaktadır (Acıbozlar 2006). Aslında birçok hemşire yaratıcılığının farkına varmamakta ve onu anlayamamaktadır. Oysa hemşire yaratıcılığı ile;

- Başkalarının kendini rahat hissetmesini kolaylaştırır,
- Hasta için güvenli bir sağlık bakım çevresi yaratır,
- Hemşirelik için müfredat ve sürekli eğitim kursları planlar,
- Hipotez kurar,
- Hemşirelik bakım planı oluşturur,
- Hemşirelik araştırmaları yapar ve yeni bilgi üretir,
- Yeni sağlık bakım ürünleri icat eder,
- Birden çok işi aynı anda yapmayı başarır,
- Sınırlı kaynaklarla birimi yönetir,
- Hemşirelik mesleğini güçlendiren fikirler oluşturur,
- Bütçe oluşturur,
- Bakım planı, hasta eğitim materyali, makale ve kitap yazar (Khorshid 2010).

Yaratıcılık, hemşirelik sanatı ile bilimi arasındaki bir evlilik olarak da nitelenmektedir. Vakanın yönetimi, eğitimi, görüşme gibi roller ışığında hemşire gelecekteki sağlık bakım çevresinin şekillendirilmesine yardımcı olacaktır (Le Storti ve ark. 1999). Profesyonelliğin ön koşulu, rutinlerden uzaklaşıp yaratıcı gücün kullanıldığı görevler yüklenme ve bunları uygun bir şekilde yerine getirme çabasına sahip olmaktır (Fullbrook 2008). Organizasyonel sistemlerdeki yaratıcılığın genişlemesi, profesyonel hemşirelik uygulamasının gelişimine, bakım vermenin gelişmesine, iyileşmesine ve organizasyonel performansın artmasına imkan sağlar (Gilmartin 1999).

Literatürde yaratıcılık ile iyileşme arasında olumlu bir ilişki olduğu da belirtilmektedir. Hemşireler hasta bakımına yaratıcı sanatları taşımada temel bir rol oynar (Lane 2005). Yaratıcı düşünme, hasta bakımının nasıl yapılması gerektiği konusunda hemşirelere yeni perspektifler sunmaktadır. Yaratıcı hemşireler, organizasyon ve çalışanlar için yarar sağlayıcı yeni ve farklı fikirler ortaya koymalıdır (Acıbozlar 2006; Duffy 1997). Yaratıcılık, hemşirelik uygulamalarında problem çözmeyi artırır (Kalischuk ve Thorpe 2002). Ayrıca yaratıcılık ve yenileşme, hemşirelerin kendi potansiyellerine şaşkınlıklarını, hayran olmalarını sağlayacaktır (Feldman, Ruthes ve Cunha 2008).

Sonuç ve Öneriler

Hemşireler, sağlık hizmetlerinin sunumunda üstlendikleri rol ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları problemlere bilimsel çözüm bulmada, sağlık disiplini olarak mesleki gelişmeye katkı sağlamada, değişen ve gelişen teknolojiye uyumu kolaylaştırmada, hemşirelik bakımını kolaylaştırmada ve bakımın kalitesini artırmada yaratıcılıklarının farkına varmalı, bu özelliğini geliştirmeli ve ortaya koymalıdır.

Kaynaklar

1. Acıbozlar, Ö. (2006). Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
2. Aktamış, H., Ergin, Ö. (2006). Fen eğitimi ve yaratıcılık. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20:77-83.
3. Bahar, M. (2006). Yataklı tedavi kurumlarında çalışan yönetici hemşirelerin problem çözme becerileri ve yaratıcılık düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
4. Cohen, S. (2002). Don't overlook creative thinking. Journal of Nursing Management, 33(8):9-10.
5. Denat, Y., Memiş, S. (2006). Hemşirelik eğitiminde yaratıcılığı geliştirme. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 22(1):245-252.
6. Duffy, B. (1997). Using a creative teaching process with adult patients. Journal Of Home Healthcare Nursing, 15(2):102-108.
7. Emir, S. (2001). Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı düşünmenin erişkiye ve kalıcılığa etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
8. Ertenü, B. (2007). Takımlarda yaratıcılığı etkileyen faktörler: Kişisel özellikler, lider davranışı ve iklim. 15. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Sakarya Üniversitesi Yayını, Sakarya, 273-283.
9. Feldman, LB., Ruthes, RM., Cunha, IC. (2008). Creativity and innovation: competences on nursing management. Rev Bras Enferm, 61(2):239-242.
10. Forrest, S. (1999). Creativity on the edge of chaos. Semin Nurse Manag, 7(3):136-140.

11. Fullbrook, S. (2008). Contemporaneous nursing: A conclusion to the 2008 series. *British Journal of Nursing*, 17:1420-1421.
12. Gilmartin, MJ. (1999). Creativity: the fuel of innovation. *Nurs Adm Q*, 23(2):1-8.
13. Güldeş, K. (2009). Yönetici hemşirelerin yaratıcılık düzeyleri ve liderlik tarzlarının belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
14. Kalischuk, GR., Thorpe, K. (2002). Thinking creatively; from nursing education to practice. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 4:33:155-163.
15. Karagözoğlu, Ş. (2008). Hemşirelikte bireysel ve profesyonel özerklik. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 3:41-50.
16. Kaya, B. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünmeye uygun sınıf ortamı yaratma ile ilgili öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 8(3).
17. Khorshid, L. (2010). Hemşirelikte yaratıcılık ve yenilik. 1. Temel Hemşirelik Bakım Kongresi Kitabı. İzmir, 1-4.
18. Ku, YL., Chang, CF., Kuo, CL., Sheu, S. (2010). The application of creative thinking in nursing education. *Hu Li Za Zhi Chinese Journal of Nursing*, 57(2):93-98.
19. Lane, MR. (2005). Creativity and spirituality in nursing: implementing art in healing. *Holist. Nurs. Pract*, 19(3):122-125.
20. Le Storti AJ ve ark. (1999). Creative thinking in nursing education: Preparing for tomorrow's challenges. *Nurs Outlook*, 47(2):62-66.
21. Özcan, S. (2009). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
22. Şen, H. (1999). Yaratıcı düşünmenin hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
23. Yenilmez, K., Yolcu, B. (2008). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18:95-105.
24. Yıldırım, E (2007). Bilgi çağında yaratıcılığın ve yaratıcılığı yönetmenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*, 12(9):109-120.